

YILBAŞI AĞACI VE NOEL BABA: TOPLUMUMUZDA BİR KÜLTÜREL ALINTI ÖRNEĞİ

Doç. Dr. AYGEM ERDENTUĞ

Türkiye’de, yakın bir tarihe kadar, her Aralık ayının sonuna doğru, sadece azınlık Hıristiyan cemaatlerin evlerinde çam ağacı süslenmekteydi. Son yıllarda ise bu âdete, artık, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük ve kozmopolit yerleşim merkezlerinin belirli semtlerinde oturan kimi Müslüman Türkler arasında da rastlanılmaktadır.

Bu kentlerin birtakım alışveriş merkezlerindeki dükkânlar¹ da vitrinlerini, Hıristiyan batı ülkelerinin yılın bu dönemine ait dükkân süslemelerini hatırlatır bir biçimde, üzerlerinde çeşitli süslemeler bulunan çam ağaçları ve her türlü parlutlu şekillerle donatılmaktadırlar. Oysa çok değil, bundan yirmi yıl kadar önce, Kızılay’daki vitrinlerde yılbaşı süslemesi olarak sadece vitrin camına yapıştırılan pamuk parçaları ile “karlı” bir yeni yılı kutlama mesajı verilirdi.

Yaşadığımız kent Ankara’da özellikle son iki yılbaşı arifesinde, vitrin süslemelerinde belirgin bir değişim olmuştur. Bu arada, geniş bir tüketici grubuna hitap eden çok katlı bir mağazada, ilk defa 1986 yılı arifesinde, personelden birinin “Noel Baba” kılığında, ortalık bir yerdeki bankonun arkasında, müşteriye hizmet vermesi oldukça dikkati çekmişti. Yöneticiler, bu kişinin, “hediye dağıtan yaşlı adam” imajına uygun bir kılıkta, belirli bir miktar alışveriş yapanlara mağazanın hediyesi olan paketleri vermesini uygun bulmuşlardı. Amaç, ilgiyi çekmek ve satışları artırmaktı; mağazanın amacına ulaştığı da âşikardı.

Yine 1986 yılı arifesinde, ilk defa, “Noel Baba” kılığı ile sokakta dolanan birine rastlanmıştı. Kızılay’ın en merkezî yerinde, işlek bir şekerci dükkânı önünde görülen bu kişi, omuzundan asılı siyah torbası ile dükkânın kapısı önünde canlı bir manken gibi dolanırken beklenen ilgiyi de çekiyordu. Ayrıca, şekercinin vitrini de Noel süslemelerinden nasibini almıştı.

¹ Bunların, yüksek gelir grubuna hitap eden birkaç tane çok katlı büyük mağaza dışında, daha çok çocuk giysileri, oyuncak ve kadın giyim eşyaları satan dükkânlar olması dikkati çekmiştir.

Bazı turistik tesislerimiz de bu Noel Baba fikrini benimsemekten geri kalmamışlardır. Örneğin, yine ilk defa 1986 yılı arifesinde gazeteler, ülkemizin güney sahillerinin turistik büyük otellerinden birinde, havuz başında güneşlenen turistlere hediye dağıtan, Noel Baba kılığında bir otel personelinin resmini basmışlardı².

Aslında Noel Baba figürü, çocuklara hitap eden dükkânlarda özellikle son iki-üç yıldır ön plana çıkmıştır. Bu gibi dükkânlarda, çam ağacı süslemeleri dışında artık Noel Baba kuklalarına, maskelerine ve onun çizgi resimlerine rastlanmaktadır. Bu akıma, zenginlerin oturdukları semtlerdeki anaokulları da uyarak, yeni yıl arifesinde okul camlarını Noel Baba'nın çizgi resimleri ve Noel süslemeleri ile donatmaya başlamışlardır.

1987 yılı arifesinde de tekrar eden bu Noel görünümü, bu defa bazı çevreleri tedirgin ederek endişelendirdi. Örneğin, geçen yılın arifesinde sokakta Noel Baba kıyafeti ile gezinen kişiye kimse karışmamışken, bu yılın arifesinde gazeteler, Noel Baba kılığında piyango bileti satan bir memurun, "kıyafeti Türk âdet ve anelerine aykırı bulunduğu"³ için ilgili Belediye'nin memurlarınca uyarıldığını yazmışlardır.

Aynı şekilde, 1986 yılı arifesinde Kızılay'da, bir pasajın ortasında ışıltılı ve rengarenk bir çam ağacının uzun bir zaman için sergilendiğini gözlememize rağmen, geçen yılbaşı, aynı pasajın sakinleri, pasajın girişine yaptırılan "yılbaşı ağacı"na tepki göstererek sözkonusu ağacı kaldırtmışlardır⁴.

Ülkemizde, ister evde ister ticarî amaçla dükkânda veya dükkân önünde olsun, yılbaşı ağacı süsleyen ve hatta Noel Baba kılığı giyen ya da giydirten Türklerin Hıristiyanlaşmaları söz konusu değildir. Peki, o zaman, yeni boyutlar kazanan bu tür yılbaşı kutlamalarının toplumumuzdaki yeri nedir? Veya, bu yeni âdet, toplumumuzun belirli bir kesiminde daha çok görüldüğüne göre, bu âdet onlar için ne anlama gelmektedir? Sokaktaki adamın bu gibi sorulara yanıtı, bu yılki gelişmelerden de anlaşıldığı üzere, "gâvur bozuntusu iş", "özenti", "taklitçilik", v.b. olacaktır. Halbuki, bu bir kültürel olaydır ve bu durumun kültür bilimi açısından, yani antropolojik⁵ bir açıklaması vardır.

² *Milliyet*, 30 Aralık 1985.

³ *Milliyet* ("Noel Baba Ankara'ya Sokulmadı", Haftaya Bakış Dergisi, sayı 11), 28 Aralık 1986.

⁴ *aynı yer*.

⁵ "İnsan bilimi olarak da tanınan "antropoloji"nin amacı, insanın çeşitli yönleriyle ve özellikleriyle incelenmesidir. Bunu, biri "biyolojik" diğeri "kültürel" olmak üzere iki

Özellikle başkent Ankara'da zenginlerin oturdukları yerler olarak bilinen belirli semtlerde yılbaşı kutlamasına ait yeni âdetlerin benimsendiğine dair yukarıda sözünü ettiğimiz bu eğilimler, aslında, Türk kültürü bütünü içinde bir "alt kültür"⁶ olan kent kültürümüzde yeni bir kültürel etkileşime işaretler. Bu bakımdan, bu yeni gelişmeleri bütün Türk toplumunu kapsayacak bir şekilde ele alarak, "yılbaşı ağacı"nın ve "Noel Baba"nın, kökende Türk ya da Anadolu ürünü olup olmadığının tartışmalarına girmek yanıltıcı olacaktır. Bir diğer deyişle, Noel Baba'yı Anadolu'da yaşamış Ayanikola'ya dayandırmak, ya da çam ağacının kullanımının kökenini bir Anadolu hitit tanrıçasına, hatta Orta Asya'daki Türk kavimlerindeki ağaç kültüne (yani, çam ağacını kutsal kabul etmeye) bağlamak⁷, bugünkü gelişmeyi açıklamakta yeterli değildir.

Yılbaşı kutlaması ile ilgili bu gelişme, en genel anlamıyla, batı Avrupa kültürü ile Türk kültürü arasında oluşan bir "kültürleşme" (*acculturation*) sürecinin sonucu olarak, Hıristiyan dinindeki "Noel karmaşığı" (*Christmas complex*)nın, yayılma (*diffusion*) yoluyla, anlam ve içeriğinde değişime uğrayarak Türk kültürüne bir "kültürel alıntı" (*culture borrowing*) olarak aktarılmasıdır. *Bu aktarmada dinî herhangi bir motivasyon söz konusu değildir*; yani, kültürel aktarmada bulunan Türkler için bu kutlama biçiminin dinî bir anlamı yoktur. Dolayısıyla bu olay, belirli bir gelir grubundakilere (ki bu yüksek gelir gurubudur) ayrıcalık ve prestij sağlamak, dükkân ya da mağaza sahiplerine de iyi bir reklâm aracı olmaktan öteye bir anlam taşımamaktadır.

Konunun daha anlaşılabilmesi için yukarıda sözü edilen birkaç kavramın, kültür bilim terminolojisine aşina olmayanlar için kısaca açıklanması gerekmektedir.

Kültürleşme ve Kültürel Alıntı:

Bir tanıma göre "kültür"ün, en genel anlamıyla, "kültür karmaşıklarının fonksiyonel bir bütünü" olduğu söylenmektedir. "Kültür

yaklaşımıyla gerçekleştirir. Biyolojik yaklaşımda insan bir fiziki organizma şeklinde ele alınırken, kültürel yaklaşımda insanın "kültür yaratıcı varlık" özelliği incelenir. Bu ikinci yaklaşımda insan yaşamının, belirli bir doğal çevrede ortaya çıkan sosyal ortamda geçtiği kabul edilir. Bu sosyal ortam insanın eseridir; buna "kültür" denilmektedir. Bu çalışmada bu yaklaşım söz konusudur.

⁶ Kültür bilimciler, bir sosyal grubun, sınıfın ya da topluluğun, esas toplum kültüründen bazı hususlarda, kendine özgü kültür vasıflarıyla, farklılık gösteren kültür tipi için "alt kültür" (*subculture*) terimini kullanırlar.

⁷ Gökhan Akçura, "Yılbaşıdır Bunun Adı...", *Cumhuriyet Dergisi*, 28 Aralık 1986.

karmaşığı” ise, kültürün analiz amacıyla indirgenebildiği en küçük birim olan “kültür vasıf”larının, temel bir kültür vasfı etrafında fonksiyonel bir biçimde bütünleşmesidir⁸. Örneğin, konumuzla ilgili olarak, İsa peygamberin doğumunun kutlanmasına ilişkin bu olayda, bir dizi âdetlerin ya da kültür vasıflarının, bu doğum olgusu etrafında fonksiyonel bir biçimde toplanmış olması gibi, ki bu durumu “Noel karmaşığı” şeklinde ifade etmek mümkündür.

Bir toplumun, bir diğerine ait kültür karmaşıklarından birini veya birkaçını benimsemesi halinde de “kültürleşme”den söz edilmektedir. Bu bakımdan, kültürleşmenin, bir dizi kültürel aktarma (*transfer*) ve yeniden biçimlendirme süreçlerini toplama olduğu ileri sürülmektedir⁹. Ayrıca, kültürleşmenin, “başka bir kültürle ilişki veya alış veriş sonucu ortaya çıkan büyük ölçüde bir kültür değişmesi”¹⁰ olarak da tanımlandığı görülmektedir.

Kültürleşme kavramının, bir kültür unsurunun, bir kültür dokusundan diğerine aktarılması kabul edilen “yayılma” (*diffusion*) ile eşanlamlı kullanıldığı da olmuştur. Bununla birlikte, kültürleşme, yayılmadan daha geniş kapsamlı olup gerçekleşebilmesi için iki ön şart gereklidir: bunlardan biri, mutlaka iki veya daha fazla sayıda kültür sisteminin sürekli ilişki ve etkileşim içinde olması, diğeri ise, kültürel yayılmanın varlığıdır. İki farklı kültür her zaman yüz yüze sürekli ilişki içinde bulunmayabilmektedir. Böyle bir durumda kültürler birbirlerini kültürel yayılma yoluyla da etkileyebilmektedir¹¹. Bu husus, özellikle günümüzdeki kültürleşme süreçleri için geçerlidir. Basın, yayın ve kitle iletişim araçları ile artık daha kısa sürede ve daha yoğun bir şekilde kültürler arası etkileşim söz konusudur. Yapılan araştırmalar, kültürleşme ve kültür değişmesi süreçlerinde artık kitle iletişim araçlarının önemli bir yer işgal ettiğini göstermektedir. Söz gelimi, yukarıda sözü edilen Noel karmaşığının bazı maddi kültür vasıfları, Türkler ve Hıristiyan batı toplumları arasında, gerek doğrudan (yüz yüze) gerek dolaylı (basın, yayın ve kitle iletişim araçlarıyla) bir kültürel etkileşim sonucu, temellerinde yatan dinî motifler dikkate alınmaksızın benimse-

⁸ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Aygen Erdentuğ, “Kültür Alanı Yaklaşımı”, *Belleten*, C.L. Sayı 196 (Nisan 1986), s. 229-238.

⁹ Felix M. Keesing, *Cultural Anthropology* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965), s. 387.

¹⁰ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür* (Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 1972), s. 136.

¹¹ *aynı yer*.

nerek, toplumumuzda yılın o dönemindeki tek kutlamaya, “yılbaşı kutlaması”na aktarılmıştır. Bu tür bilinçli kültürel aktarmalara ise “kültürel alıntı” denmektedir¹². Bir diğer deyişle, “kültürel alıntı” ile yayılmanın bilinçli halinden söz edilmektedir. Buna göre, bir toplumdaki belirli bir grup (toplumun tümünün olması gerekmemektedir), bir başka topluma veya toplumlara ait bir kültür karmaşağını kısmen (karmaşağı olduğu gibi alma zorunluluğu yoktur-alıcı grup seçici olabilmektedir)¹³, bilinçli bir şekilde, belirli bir amacı ya da ihtiyacı karşılamak üzere, kendi alt kültürüne aktarabilmektedir. Yapılan incelemeler, bu gibi aktarmaların ya da yeniliklerin, daha çok toplumun “elit”, zengin üst sınıfında kendini göstermeye başladığını ortaya koymaktadır.

Ayrıca, çağdaşlaşmak isteyen ya da yeni oluşan ulusal toplumların hükümetleri de, halka, yaşamın belirli yönlerinde gerekli hizmeti sağlayabilmek ve de onun yaşam standartını yükseltmek amacıyla, örnek aldıkları bir toplumun kültüründen, bilinçli olarak (kültürel alıntı biçiminde) kendi özgün kültürlerine yenilikler getirebilmektedirler¹⁴. Bu açıdan bakıldığında, Türklerde, “yılbaşı kutlaması” âdeti de Cumhuriyet dönemimizde, toplumumuzu çağdaşlaştırma çabalarının getirdiği yeniliklerden biri olarak batı toplumlarından alınmış, tipik bir kültürel alıntı örneğidir.

Osmanlılarda, biri “hicrî”, diğeri de, malî ve resmî işlemlerde Hıristiyan dünyasının takvimine ayak uydurmak amacıyla XVII. y.y. dan itibaren kullanılmaya başlanılan, “rumî” olmak üzere iki takvim geçerliydi. Atatürk dönemi çağdaşlaşma hareketinden takvim de nasibini almış ve 1 Ocak 1926 başlangıç tarihi olmak üzere, yeni saat ve takvim sistemi, yani “miladî” takvim yürürlüğe girmiştir. Böylece İslamîlığın doğuşunu başlangıç kabul eden ay takvimi ile güneş takvimi yerine artık Batı takvimi kullanılmaya başlanmıştır¹⁵. Ama, bu yasa ile batının sadece yılın günlerini ve aylarını gösteren bir çizelge (yani, bir maddî kültür vasfı) alınmayıp, bu çizelgeye ilişkin kutlama âdeti de benimsenmiştir. Zira, hicrî takvimde, takvimin ilk ayı olan Muharrem ayının onuncu gününe rastlayan Kerbelâ olayının acı bir vaka olması, yeni yılın başlangıcının şenlikli kutlanmasına

¹² M.J. Herskovits, *Cultural Anthropology* (New York: Alfred A. Knopf, 1955), s. 481

¹³ F.M. Keesing, *a.g.e.*

¹⁴ Nermin Erdentuğ, *Türkiye’de Çağdaşlaşma Eğitim ve Kültür Münasebetleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. No: 480, 1981), s. 50.

¹⁵ Emre Kongar, *İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981), s. 122 ve s. 460.

imkân vermiyordu. Rumî takvim ise salt idarî ve mali konularda geçerli olduğundan, bu takvimin başlangıcı Mart ayının, yeni yılın başlangıcı olarak, sadece hükümet görevlilerince bir önemi vardı¹⁶.

Gökhan Akçura, ülkemizde yılbaşı kutlamalarıyla ilgili ilginç yazısında, Cumhuriyet döneminde ve öncesinde, Osmanlı döneminde yaşamış olan, gazete, dergi ve roman yazarlarının makale ve eserlerinden yararlanarak, onların bu kutlamalara ait gözlem ve izlenimlerini vermektedir. Akçura'nın verdiği bilgiye göre, Osmanlı'nın Hıristiyan yılbaşı kutlamalarına gösterdiği ilgi, XIX. y.y.ın ilk çeyreğinden sonraki zamana rastlamaktadır. Bu ilginin sadece frenklerin verdikleri davetlere katılmak, hatta kendilerini davet ettirme şeklinde olduğu anlaşılmaktadır¹⁷. Ancak Cumhuriyet dönemine geçiş ile, "1 Ocak" ı karşılamak üzere kutlama yapılması âdeti de Cumhuriyet hükümeti öncülüğünde Türk âdetleri arasına sokulmuştur. Günümüzün kent kökenli 60-70 yaş kuşağı, hatta daha da gençleri, gençliklerinde tipik yılbaşı kutlama şeklinin balolar, ziyafetler ve piyangolar ("Tayyare Piyangosu") olduğunu hâlâ hatırlamaktadırlar.

Zamanla, Cumhuriyet yıllarının başındaki balolar yerlerini gazino ve gece klüplerinde özel yılbaşı programlarına ve evlerde eş dost arasında yemek ziyafetlerine, tombala gibi eğlencelere bırakmıştır. Özel yılbaşı piyangosu ise hâlâ devam etmektedir. Bu konudaki son gelişme ise, daha önce belirtildiği üzere, üç büyük kentimizde ve özellikle başkent Ankara'da, Müslüman Türkler arasında yeni yılın, "yılbaşı ağacı"¹⁸ ile karşılanmasıdır. Ama görülüyor ki bu konudaki kültürel alıntı sadece yılbaşı ağacı ile kalmayıp, Noel karmaşığının bir başka önemli unsuru olan "Noel Baba"yı da kapsamaya başlamıştır.

Türkiye'de yılbaşı kutlamalarına ilişkin bu gelişmeleri incelerken, ülkemizde belirli bir öğrenim görmüş bir kesimin "Noel" ve "Noel Baba" hakkındaki düşüncelerini (imajları) ve bu düşünceleri edinmelerinde rol oynayabilecek etmenleri¹⁹ de dikkate alarak tartışmaya daha somut boyutlar getirilmek istenmiştir.

¹⁶ Gökhan Akçura, *a.g.m.*

¹⁷ *aynı yer.*

¹⁸ Bu amaç için çam ağacı taklidi plastik ağaçlar bile kullanılmaktadır. Bu semtlerdeki çiçekcilerden biri, son on yıldır Müslüman Türkler arasında görülen bu eğilimi ifade için, "Türkler gâvurları da geçti" demiştir.

¹⁹ D.T.C. Fakültesinde görev yaptığım dönemde, Noel Baba konusunu gündeme getiren ve bu hususta bir anket uygulama fikrini ortaya atıp, anket hazırlama ve uygulamada benim yardımımı isteyerek dikkatimi bu konuya çeken değerli arkadaşım ve meslektaşım, arkeolog

Araştırma Evreni ve Örneklem:

Burada, 1936'dan beri Ankara'da, çeşitli disiplinler arasında, batı dilleri ve edebiyatları konusunda da öğrenim vermede belirli bir yeri olan bir kurumda, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okuyan bir grup son sınıf öğrencisine Kasım 1985 de uygulanan bir anketin²⁰ sonuçlarına değinilecektir²¹.

Örneklem²², 105 kız ve erkek öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem alınan öğrencilere²³ atıfta bulunurken, kolaylık sağlaması bakımından birini “batı grubu”, diğerini de “doğu grubu” terimleri ile ifade etmek uygun bulunmuştur. Batı grubunu oluşturan 58 öğrenci, Hıristiyan dininin esas olduğu ülkelerden birinin (Alman, Amerikan, Fransız, İngiliz, İspanyol, Macar ve Rus) dili ve edebiyatı üzerinde öğrenimlerini tamamlama aşamasına gelmişlerdi. Bu gruba giren öğrencilerin yanıtlarıyla kıyaslayarak bulguları daha objektif ve anlamlı kılmak amacıyla da bir doğu grubu oluşturulmuştur. 47 öğrenciden oluşan bu grup, aynı Fakülte'de, Müslümanlığın esas olduğu ülkelerden birinin dilinde öğrenim gördükleri bilinen bir kısım doğu dilleri ve edebiyatları (Arap, Fars ve Urdu) ile Türk Dili ve Edebiyatı son sınıf öğrencileri arasından seçilmişlerdir.

Doç. Dr. Coşkun Özgünel'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Kendisi 4 Aralık 1985 tarihinde Antalya'da yapılan St. Nicholas Sempozyumu'nda, 36 değişkenden oluşan bu anketin ilk sonuçları hakkında bir tebliğ vermiştir. Bu çalışmada ise, bu anketin sonuçları, Doç. Özgünel'in tebliğinden farklı bir biçimde, ülkemizde yılbaşı ağacı ve Noel Baba ile ilgili gelişmelerin antropolojik analizinde kullanılmaktadır.

²⁰ Bu anketin uygulanmasına izin veren, Prof. Dr. Oluş Arık'ın dekanlık dönemindeki Dekan Yardımcısı Doç. Dr. Esin Kahya'nın şahsında Dekanlık makamına; ankete ilgi göstererek sınav dönemi ortasında formları doldurmaya vakit ayırabilen öğrenciler ile bu anketleri kodlanmasına ve dökümüne yardım eden kendi öğrencilerime de teşekkür ederim.

²¹ Anketin sorularını hazırlarken, hocamız Prof. Dr. Fatma Başaran'ın, aynı Fakülte öğrencileri üzerinde, onların sosyo-ekonomik ve psikolojik durumlarını belirlemek üzere yaptığı bir araştırma dikkate alınmıştır. (bkz. Fatma Başaran, “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğrencileri Üzerinde Psiko-Sosyal Bir Araştırma”, *Cumhuriyetin 50. Yıldönümünü Anma Kitabı*, D.T.C.F. Yay. No: 239, 1974, s. 593-611).

²² Genel kurala uyarak % 10 örneklem alınması halinde, bazı anabilim dallarının temsil edilme imkânı ortadan kalktığından % 12 lik bir örneklem tercih edilmiştir. Öğrencileri belirlemede, öğrencilerin cinsiyetini ve anabilim dallarını dikkate alan kota örnekleme kullanılmıştır.

²³ Evreni belirlemek üzere, Kasım 1985 tarihi itibarıyla öğrenci İşleri Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü son sınıf öğrencilerini sayısı, 256 sı kız, 299 u erkek olmak üzere toplam 485 kişiydi. Örneklem giren ve “doğu grubu” olarak belirlenen diğer son sınıf öğrencileri ise toplam 382 kişi olup bunların 184 ü kız, 198 i de erkek öğrenciydi. Dolayısıyla, 867 kişilik bir öğrenci grubundan örneklem alınmıştır.

Araştırmanın Bulguları ve Yorumlar:

Bu öğrencilerin Noel ve Noel Baba imajları hakkındaki yanıtları, ancak bu öğrencilerin genel nitelikleri dikkate alınınca bir anlam kazanacağından, bu hususta bilgiler aşağıda verilmektedir:

1. *Öğrencilerin Genel Nitelikleri*

Anket uygulanan öğrencilerin % 55.2 sini “batı grubu” oluşturmaktadır. Ayrıca örneklemedeki öğrencilerin % 51.4 ü kız öğrencidir. Yaş gruplarına göre dağılımda ise 21-22 yaş grubu yoğunluk göstermektedir; bunların çoğu kız öğrencilerdir. Bunu, % 22.9 ile 19-20 yaş grubu izlemektedir. Öte yandan 23 yaş ve üzerindeki % 31.4 kadardır (bkz. Tablo 1); bu gruptakilerin çoğunluğunun Türk Dili ve Edebiyat’ının 5. ve 6. yıl öğrencileri olması dikkati çekmiştir.

Öğrencilerin % 29.5 inin babası doktor, mühendis, avukat, diş hekimi, müteahhit, veteriner, dekoratör, sanayici, v.b. gibi “serbest meslek” ya da girişimci (esnaf dahil) olmasına karşılık; yarısı (% 54.3), sınırlı bir gelire sahip, “bordro mahkumu” memur/işçi (ahçı, şoför, tekniker, teknik eleman dahil) statüsünde çalışanlar, ordu mensubu ya da emeklidir. Babası çiftçi olanlar % 13.3 kadardır. Erkek öğrencilerde, halen işçi ve çiftçi olarak geçimlerini sağlayan babalar (% 43.2) çoğunluktadır (bkz. Tablo 2). Oysa babası serbest meslek sahibi/girişimci olan 24 kişinin 18 i (% 75.0) batı grubundaki kız öğrencilerdir.

Öğrencilerin babaları arasında, ilkokul mezunu olanlar (% 28.5) ile yüksek tahsil görenlerin (% 32.5) oranı birbirine yakındır (bkz. Tablo 3). Yüksek tahsil görmüş olanların çoğunluğunun kız babaları olması ilgi çekmiştir. Ayrıca batı grubunda, babası yüksek tahsil yapmış olanların sayısı, doğu grubundakilerin iki katıdır. Bu bakımdan, doğu grubu öğrencilerinde, babaların tahsil düzeyinin batı grubuna kıyasla daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ise, genelde, babalarınınkinden daha düşüktür. Annesi ilkokul öğrenimi bile görmemiş öğrenciler %19.0 kadardır (bkz. Tablo 4); bunların çoğunluğu doğu grubu erkek öğrencilerin anneleridir. Genelde, annelerin ulaşmış oldukları eğitim düzeyi ilkokul mezuniyetidir (% 40.0); bunda cinsiyete ya da gruplara göre bir fark yoktur. Oysa, ilkokul üstünde bir eğitim görme durumu, batı grubu öğrencileri, özellikle kız öğrencilerinin annelerinde daha fazladır (% 53.7).

Öte yandan, annesi sağ olan öğrencilerin, beş kişi hariç, hepsinin annesi ev kadınıdır. Bu beş öğrencinin annesi de ya halen memurdur ya da

memuriyetten emekli olmuştur. Dolayısıyla, öğrencilerin annelerinin eve yönelik bir yaşamları olduğunu söylemek mümkündür.

Öğrenciler arasında, aylık aile gelirlerinin 100,000.- T.L. den fazla olduğunu belirtenler, örnekleme % 41.0 kadardır (bkz. Tablo 5). Bu öğrenciler, serbest meslek sahibi/girişimci/esnaf olarak gruplandırılan mesleklere sahip babaların çocukları olup, önemli bir kısmı (% 69.8) batı grubundandır. Zaten batı grubunda, aile geliri 61,000.-TL. nin altında olanların sayısı oldukça azdır. Oysa, doğu grubundakilerin % 44.6 sı, 61,000.- T.L. nin altında bir aylık gelire sahip ailelerden gelmektedir. Bunların memur, işçi veya çiftçi çocukları oldukları dikkati çekmiştir. Dolayısıyla, batı grubu öğrencilerinin aylık aile gelirleri, doğu grubuna kıyasla daha yüksektir.

Öğrencilerin sadece % 39.0 u ailesi yanında kalmaktadır. Öğrenciler arasında, arkadaşları ile bir evi paylaşanlar (% 24.8) ile özel veya resmi yurt ve pansiyonda kalanların (% 21.0) yoğunluğu (bkz. Tablo 6), bu öğrencilerin, arkadaşları dışında kendi yaşlıları diğer gençlerle yoğun bir etkileşim içinde olduklarını ve onların etkileri altında kalabileceklerini göstermektedir.

Öğrencinin Ankara'da bulunduğu ortam yanı sıra, yaşadığı semtin de söz konusu imajları edinmede etken olabileceği düşünülmüştür. Yapılan incelemede, yüksek aile gelirine sahip öğrencilerin çoğunluğunun, Çankaya, Kavaklıdere, Gaziosmanpaşa, Ayrancı gibi semtler ile Bahçelievler, Beşevler, Yenışehir, Sıhhiye, Tandoğan, v.b. gibi Ankara'nın ilk gelişen semtlerinde, aileleri yanında yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Dahası, bu semtlerde daha çok kız öğrencilerin oturdukları; erkek öğrencilerin ise, Yenimahalle, Şentepe, Karşıyaka, Mamak, Şehitlik, Abidinpaşa, Balgat, Etlik, Hasköy, v.b. gibi Ankara'nın sonradan oluşan semtlerinde yaşadıkları saptanmıştır (bkz. Tablo 7). Bu sonradan türeyen semtlerin çoğunun, kentin bir semti olmakla birlikte, demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri itibariyle kırsal alan değerlerini yoğun bir biçimde sergiledikleri için, köy ve kent kültürü arasında "marjinal" kabul edilen yerleşim yerleri olduğu bilinmektedir.

Gruplar açısından oturlan semtler incelendiğinde, zenginlerin oturdukları semtler diye bilinen yerlerde oturan 19 kişiden 15 inin (% 78.9) batı grubundan olduğu anlaşılmıştır. Oysa doğu grubunda 32 kişi (% 68.1), sonradan türeyen "dış" veya "marjinal" semtlerde ikamet etmektedir.

Burada akla, bu öğrencilerin kaç yıldır Ankara'da oldukları sorusu gelmektedir. Örnekleme Ankara kenti doğumlu olanlar ancak % 20.0

kadar olup, doğduktan kısa bir süre sonra Ankara'ya gelmiş olanların da dikkate alınması halinde bile bu oran % 25.7 yi geçmemektedir (bkz. Tablo 8). Buna karşılık, öğrencilerin çoğunun en çok 4-5 yıl kadar bir süredir Ankara'da buldukları anlaşılmaktadır.

Ankara'da bulunma süresinde gruplara göre bir farklılık vardır. Batı grubundaki öğrencilerin % 41.3 ü 4 yıldan az bir süredir (yani, normal öğrenim süreleri dahilinde), % 18.9 u da 4-6 yıl arası bir süredir Ankara'da yaşamaktadır. Oysa, doğu grubunda, yoğunluk 6. yıl olmak üzere, öğrencilerin % 34.0 ü 4-6 yıl arası bir süredir Ankara'dadır. Dolayısıyla, doğu grubundaki öğrencilerin öğrenim sürelerinin, çeşitli nedenlerle batı grubundakilere kıyasla uzadığı izlenimi kalmıştır.

Ankara'da bulunma süresinin şüphesiz, daha önce sözü edilen yeni yılbaşı kutlama âdetlerinin görüldüğü bir kent kültürünü tanımada önemli ölçüde etkisi vardır. Ama, bu hususta daha sağlıklı bir yorum için öğrencilerin nerede büyümüş olduklarına; ve öğrencilerin ancak % 39.0 u aileleri ile birlikte Ankara'da bulunduğu göre, bunların ailelerinin nerede yaşadıklarına bakmak gerekmektedir.

Öğrencilerin % 42.9 u, doğduğu ve büyüdüğü baba memleketinden, % 31.4 ü babanın tayin edildiği veya iş bulmak, çalışmak üzere gittiği yerden Ankara'ya gelmişlerdir. Diğerleri (% 25.7) ise Ankara'da büyümüşdür (bkz. Tablo 9).

Öğrencilerin baba memleketi çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte İç Anadolu bölgesi (Ankara ili dahil % 39.1) ile Marmara ve Ege bölgeleri (% 20.0) diğer bölgelere kıyasla fark atmaktadırlar (bkz. Tablo 10). Öğrencilerin baba memleketi ile ailelerinin bugün oturdukları yer karşılaştırıldığında, çevre bölgelerden İç Anadolu'ya, İç Anadolu'daki illerden de Ankara iline doğru bir göç olgusu dikkati çekmiştir.

Batı grubundaki öğrencilerin önemli bir kısmının ailesi, ya özellikle Ankara kenti olmak üzere Ankara ilinde (% 37.9) ya da Marmara/Ege bölgeleri illerinden birinde (% 22.4) yaşamaktadır (bkz. Tablo 11). Örnekleme, ailesi Marmara/Ege bölgesi illerinden birinde yaşayan 17 öğrenciden 13 ünün (% 76.4) batı grubundan olması ve bu öğrencilerin, ailelerinin yaşadıkları kentler olarak İstanbul ve İzmir'i vermeleri de oldukça anlamlıdır.

Doğu grubu öğrencilerinin aileleri ise, çoğunlukla Ankara ili (kazası/köyü dahil) olmak üzere İç Anadolu illerinde (% 70.0) yaşamaktadırlar²⁴.

²⁴ Geldikleri coğrafik bölge, yetiştikleri ortam ve ailenin bugün yaşadığı yer ile ilgili veriler, Fatma Başaran'ın sonuçlarıyla uygunluk göstermektedir.

Bu gruptaki 47 öğrenciden 21 inin (% 44.6) baba memleketi zaten İç Anadolu bölgesindedir.

Kısaca, örneklemedeki batı grubu öğrencilerinin yarısı kadarı, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi üç büyük kentimizde doğmuş ya da büyümüştür. Bu da onların, turistik amaçlar dışında, ülkemize çalışmak üzere gelen cenebilerin ve azınlık Hıristiyan cemaatlerin yoğun olarak yaşadıkları kentlerin kültürlerine, hem batı grubu içinde hem de doğu grubundakilere kıyasla daha erken ve sürekli açılmış olduklarını göstermektedir. Doğru grubundakilerin çoğunun ise, büyük kent kültürüne, daha ileri yaşlarda, muhtemelen üniversite yıllarında aşına olmaya başladıkları, ve bu üç büyük merkez dışında, “taşra” diye bilinen ortamda büyümüş oldukları izlenimi kalmıştır.

Yetişme koşulları ile ilgili diğer bir husus da, bu öğrencilerin yurt dışında bulunup bulunmadıkları, bulunmuşlar ise, bulunma süreleri ve halen yurt dışında bir yakınlarının olup olmadığıdır.

Yurt dışında bulunmuş olanların (% 32.4) çoğunun, lise bitirme yaşı olan 16 yaş ve sonrasında yurt dışına gitmiş oldukları görülmüştür. Gidenler, daha çok, 19-21 yaşlarındayken, üniversite öğrenimleri sırasında, yaz aylarında, öğrenim görmüş oldukları dil veya dillerde pratik yapmak, bilgi edinmek ve görgülerini artırmak amacıyla turistik geziler yapmışlardır (bkz. Tablo 12). Yurt dışına bir kere, bir-altı ay süreyle, turistik amaçla gidenler (% 50.0) dışında bir grup öğrenci (% 26.5) de bir yıldan fazla bir süreyle öğrenim için gitmiştir (bkz. Tablo 13). Ailesi yurt dışında olduğu için her yıl en az bir ay yurt dışına giden beş kişi de Türkiye’de öğrenimlerini sürdüren Almanya’daki Türk işçi çocuklarıdır. Bu bakımdan, görüşülenlerin pek azı için küçük yaşlardan itibaren kendi özgün Türk kültürü dışında bir yabancı kültüre doğrudan açılma söz konusudur. Öğrenciler arasında çocukluk ve ergenlik dönemini yurt dışında geçirmiş ancak üç kişi çıkmıştır. Bunlar da 10 yaşından daha küçük iken yurt dışına çıkmışlardır.

Gidilen ülkelerin başında Almanya gelmekle birlikte, turistik amaçla gitmenin bir sonucu olsa gerek, çeşitli Avrupa ülkelerini görmüş olanların da az olmadığı dikkati çekmiştir.

Yurt dışına gitmiş olanların sayısının azlığına karşılık, görüşülenlerin yarısı kadarının (% 54.3) yurt dışında yakınları, dolayısıyla da bir yabancı kültür ile dolaylı temasları vardır (bkz. Tablo 14). Bunların çoğunluğu, yine batı grubu öğrencilerinin yakınlarıdır (% 52.6). Yakınların yurt dışında bulunma süreleri de en az on yıl olup, aralarında 20 yıldan fazla bir süredir yurt dışında yaşayanlar çıkmıştır.

Yurt dışındaki yakınların yaşadıkları ülkelerin başında Almanya bulunmaktadır (%49.1). Diğer Avrupa ülkelerinden birinde (Fransa, İngiltere, Hollanda, İtalya, İsveç, İsviçre ve Yugoslavya) yakını olanlar % 33.3 dür. Orta Doğu ülkelerinden birinde (Kıbrıs, Suudi Arabistan) bir yakını bulunan üç öğrenci dışında diğerlerinin (%12.3) deniz aşırı bir ülkede (A.B.D., Kanada, Avustralya) yakını vardır (bkz. Tablo 15).

2. Öğrencilerin “Noel” ve “Noel Baba” Hakkındaki Düşünceleri

Öğrencilerin Noel ve Noel Baba hakkında bilgi edinmelerinde basın, yayın ve kitle iletişim araçlarının (özellikle televizyonun) önemli bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin % 28.6 sı bu konuda kaynak olarak sadece T.V. yayınlarını ve sinemayı gösterirken, % 25.7 si daha çok kitap ve süreli yayınlardan faydalanmış olduklarını belirtmişlerdir (bkz. Tablo 16). Bu hususta bilgi kaynağı olarak ailesini ve mahallesini gösterenler ise % 20.0 dir; bunların, çoğunlukla kız öğrenciler olduğu görülmüştür. Bunda, bir kısım kız öğrencilerin, ecnebilerin de oturdukları semtlerde yaşamak yanı sıra aile/akraba yanında kalmalarının rolü açıktır. Ayrıca, kız öğrencilerin ana-babalarının tahsil düzeyinin de daha yüksek olduğunu unutmamak gerekir.

Gruplara göre yapılan kıyaslamada, her iki grubun da “T.V. yayınları/sinema” ile “kitap/süreli yayınlar”dan bilgi edinme oranlarının aynı olduğu saptanmıştır. Buna rağmen, Noel ve Noel Baba hakkında edinilen bilginin doğruluğu, yani bu bilginin içeriği bakımından, gruplara göre belirgin bir fark söz konusudur.

Öğrencilerin % 60.0 ı, “Noel”in ne olduğuna dair bir soruya, “İsa’nın doğumunu kutlamak üzere, çam ağacı süslenerek ve kutlamaya 24 aralık gecesi başlanılan bir Hıristiyan dinî bayramıdır” şeklinde doğru yanıtı işaretlemişlerdir (bkz. Tablo 17). Batı grubundaki öğrencilerin % 72.4 ünün bu yanıtı vermesine karşılık, doğu grubundakilerin ancak % 44.6 sı bu yanıtı verebilmişlerdir. Doğu grubunda, bu hususta bir belirsizlikle birlikte Noel’i, “yılbaşı kutlaması” olarak yorumlama eğilimi dikkati çekmiştir.

Bu farklılığın, T.V. yayınları, sinema, kitap ve süreli yayınlar gibi kaynaklardan yararlanabilme imkânlarından doğabileceği akla gelmiştir. Nitekim, yapılan inceleme, öğrencilerin yabancı dil bilgisinin, batı dillerindeki yayınları takip etmede ve batı kaynaklı filmleri gerektiği gibi anlayabilmede önemli bir etmen olduğunu ortaya koymuştur.

Öğrencilerin % 67.6 sı düz lise mezunudur (bkz. Tablo 18). Ama gruplara göre, mezun olunan orta öğretim kurumu türüne bakıldığında,

doğu grubundakilerin çoğunluğunun düz lise mezunu (% 82.9) oldukları görülmüştür. Oysa, bu durum, batı grubu öğrencilerinin ancak yarısı kadarı için geçerlidir. Batı grubundakilerin önemli bir kısmı, yoğun bir şekilde yabancı dilde eğitim yapan özel okul veya Anadolu Lisesi mezunudur (% 39.7). Zaten örneklemede, bu tür bir okulda okumuş olanların ikisi dışında diğerleri (% 92.0) batı grubu öğrencileridir. Bu öğrencilerin bir kısmının (% 14.1), Noel ve Noel Baba konusunda bilgi kaynağı olarak televizyon yanı sıra lise ve üniversitede okunmuş olan yayınları göstermiş bulunmaları da bu olguyu daha anlamlı kılmaktadır. Bu bakımdan, görüşülen öğrenciler arasında, “roman okuyacak/sürelî yayın takip edebilecek ve film seyredip anlayabilecek” düzeyde bir yabancı dil bildiklerini belirten 57 kişinin (görüşülenlerin % 54.3) 49'unun (% 86.0) batı dilleri grubundan olmasına şaşmamak gerekir. Doğu grubundan, bu düzeyde bir batı dilini bildiklerini iddia eden sadece 7 kişi çıkmıştır. Batı grubunda bu düzeye gelmiş olduklarını belirten 49 öğrencinin yarısından fazlası için (% 63.2) bu dil, öğrenim gördükleri anabilim dalı dili, % 47.0 si kadarı için de, öğrenim gördükleri dilin dışında, onun yanı sıra bir ikinci batı dilidir (bkz. Tablo 19).

Öğrenciler arasında, söz konusu edilen düzeyde bilenen dillerin tasnifinde temel dil olarak karşımıza İngilizce çıkmıştır. Bu da, ülkemizdeki uygulamalarda ve de edinilen Noel ve Noel Baba imajlarında niçin daha çok Anglosakson kültürlerinin etkisinde kalınmış olduğunu bir ölçüde açıklamaktadır. Zira, bir toplumun dilini gerektiği gibi öğrenirken, ister istemez o toplumun kültürünü öğrenme gereği de kendini hissettirmektedir. Sözcüklerin o kültürde belirli bir anlamı vardır ve o anlama tam olarak vakıf olabilmek için o toplumun kültürü hakkında da bilgi sahibi olmak gerekmektedir.

Aslında Hıristiyan kültürlerinde, Noel'in kutlanmasına ilişkin âdetler, ayrıntılar ya da kültür vasıfları açısından bir toplumdaki diğerine farklılık görülmektedir. Örneğin, bütün Hıristiyanlar için 25 Aralık İsa'nın doğum günü değildir. Ermeni kilisesi bu olayı 6 Ocak'ta kutlar. Ayrıca hepsi çam ağacı süslemez. En tipik farklılık örneği ise Noel arifesi akşamı yenen “Noel yemeği” ile ilgilidir. Ülkemizde, bütün Hıristiyanlarda “hindi”nin Noel arifesi akşamı sofrasının vazgeçilmez yemeği olduğu sanılır. Halbuki, söz gelimi, yöreye ve mali imkânlarla bağlı olarak o akşam kaz, domuz veya balık yenilebilir. Özellikle, doğu Avrupa'daki Hıristiyan toplumların çoğunda, bir tatlı su balığı olan “sazan”, Noel arifesi akşam yemeğinde tercih edilmektedir; bu balığın, kentlerdeki Noel dönemi tüketimini karşılamak üzere özel olarak üretilmesine rağmen, ihtiyacın karşılanamaması

nedeniyle, tezgâh altından karaborsa bile satıldığı olmaktadır. Hoş, bugün, Avrupa'nın batısı gibi doğusu da, bir süredir, “yeni dünya” Amerika’da ticarî bir kurum haline dönüşmüş bulunan Noel kutlaması hazırlıkları ve âdetlerinden etkilendiğinden Noel âdetlerindeki farklılıklar gittikçe azalmaktadır.

Öte yandan, önceleri, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyetimizin ilk yıllarında, özellikle askerî ve mimarî alanlarda ve üniversite sistemimizde hissedilen Alman etkisi ile birlikte, ondan daha da uzun bir süre etkisi altında kalınan Fransız kültürü²⁵ ve de sonraları Anglosakson kültürleriyle etkileşime girilmesi sonucu, toplumumuzun bu kültürlerden çok çeşitli alanlarda etkilenmiş olduğu bir gerçektir. Bu açıdan, gerekli alt yapının ortaya çıkmasıyla gelişen basın, yayın ve kitle iletişim araçlarının da katkısıyla, bir zaman sonra, kültürel alış verişinde bulunduğumuz bu toplumların Noel kutlama âdetlerinden de etkilenmeye başlamış olmamız kaçınılmazdır.

Bir başka kültürden etkilenmemiz hususunda son gelişme ise, “Alamancılar” aracılığı ile bu defa köylerimize kadar girmiş bulunan, dolayısıyla da ülke çapında tanımaya başladığımız Alman kültürü ile etkileşimin sonuçlarıdır. Bugün, Anadolumuzun Avrupa'ya göç vermiş olan illerinden birinde, artık, Almanca konuşan ve veya Almanya'daki yaşamı anlatan bir vatandaşımıza rastlamak son derece olağan bir durumdur. Bu son etkilenmenin ne gibi kalıcı sonuçları olabileceğini ise zaman gösterecektir²⁶. Ama bugün için, ülkemizde, televizyon ve sinemalarda gösterilen Amerikan-İngiliz yapımı filmlerin görece yoğunlu nedeniyle, bu toplumların yaşamında önemli bir yeri bulunan ve gösterilen filmlerde sık sık karşılaşılan Noel ve Noel Baba sahnelerine daha aşına olduğumuz bir gerçektir.

Nitekim, öğrencilerin 44 üne (% 41.9) göre Noel Baba, “rengeliklerinin çektiği kızağı ile Noel arifesi gecesi gelip şömineden inerek, çeşitli süslerle donatılmış bir çam ağacı altına, ailedeki herkes için bir hediye bırakan; beyaz kürk kenarlı kırmızı kukeletası, beyaz kürk yakalı kırmızı ceket, kırmızı pantolonu ve siyah çizmeleriyle, ak saçlı ve sakallı, güleç yüzlü tombul” bir tiptir. Bu yanıtı vermiş bulunan öğrencilerin çoğunluğu batı grubu

²⁵ Kökeni Latince’de doğumla ilgili bir sözcük olan “Noel” (*Noël*) ve “Noel Baba” (*La père Noël*), dilimize Fransızca’dan aktarılmıştır.

²⁶ Örneklemede, ailesinin halen Almanya’da yaşaması nedeniyle, Alman kültürüyle hem ailesi aracılığı hem de doğrudan temas etmiş bulunan beş öğrencinin, Noel ve Noel Baba hakkında batı toplumlarında geçerli olan imajları yanıt olarak vermeleri anlamlıdır.

öğrencileridir. Bu tanımlama, çoğumuzun anımsayacağı üzere, Anglosakson kültürü ürünü sinema ve çizgi filmlerinde dikkati çeken Noel Baba'ya aittir. Buna karşılık, öğrencilerin 53 ü (% 50.5) de Noel Baba'yı, "yeni yılı sembolize etmek üzere, sırtında hediye torbasıyla yeni yıla girerken ortaya çıkan ve hediye dağıtan bir ihtiyar adam" şeklinde tanımaktadırlar. Bu imaj ise, son birkaç yıldır, ülkemizde, yılbaşı arifesinde basın, yayın ve kitle iletişim araçlarında çok sık kullanılmaya başlanılan bir motiftir. Ayrıca, yeni yıl tebrik kartlarında da Noel Baba'nın bu şekilde yorumu, mum ve çam ağacı süslemelerinden oluşan çeşitli düzenlemelerin dışında, kartları süsleyen temel figürdür. Öğrencilerin 8 i (% 7.6) ise, bu konuda bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Bu arada, konumuzla ilgili olarak, geniş bir halk kitesine hitap ettiği bilinen televizyonda ve sinemalarımızda gösterilen batı kaynaklı filmlerin Türkçe dublajlarına değinmek gerekmektedir: Yıllardır, Türk ve İslâm kültürlerinde "Noel" olayının karşılığının bulunmamasının bir sonucu olsa gerek, söz konusu filmlerde Noel kutlamalarının "yılbaşı kutlaması" şeklinde aktarıldığı görülmüştür. Bu tür tercümelerin zorunlu veya bilinçli yapıldığı tartışmaya açık olmakla beraber, "kültürel galat" şeklinde dile getirebileceğimiz bu durumun da seyircilerde Noel hakkında yanlış ya da çelişkili bir yoruma yol açmış olması doğaldır. Ancak, son birkaç yıldır gerçekleştirilen dublajların çoğunda, bu hususta da bir gelişme olduğu kanısı uyanmıştır. Sözü edilen kültürel galatta halen ısrar etme durumu (ister yeni filmlerin ister eski filmlerin dublajlarında olsun) devam etmekle birlikte, artık kimi filmlerdeki Noel kutlama sahnelerinde, eskiden tercih edilen "mutlu yıllar" ifadesi yerine "mutlu Noeller" ifadesinin kullanılmaya başlanmış olduğu ve Noel'in yılbaşından ayrı bir olay olduğunu vurgulayacak biçimde tercümeler ve dublajlar yapıldığı dikkati çekmektedir. Bunda, 1983 den beri basın, yayın ve kitle iletişim araçları aracılığı ile geniş kitlelere haber olarak verilen St. Nicholas Sempozyumu'nun dolaylı bir etkisi olduğunu da söylemek mümkündür. Zira, bu sempozyum sayesinde gazete ve süreli yayınlarda, Noel'in çeşitli ülkelerde nasıl kutlandığından ve tarihî kişiliği olduğu iddia edilen Ayanikola'ya bağlı olarak da olsa, Noel Baba'dan bahsedilir olmuştur.

Öğrencilerin çoğunun (% 61.0) St. Nicholas'ı, "Türkiye'de Demre'de IV. y.y. da yaşamış ve bugünkü Noel Baba'nın gerçek tarihî kimliğidir" şeklinde tanımlamış olmaları (bkz. Tablo 20) da bu görüşümüzü desteklemektedir. Bu konuda öğrencilerin % 13.3 ünün yanlış seçeneği işaretlemesine karşılık, % 25.7 sinin de bu konudan habersiz olması da

öğrencilerin basın, yayın ve kitle iletişim araçlarının haberlerini dinleme ya da takip etme alışkanlıkları hakkında, dolaylı da olsa, bir fikir vermektedir.

Bu bakımdan, bir kısım öğrencilerin, temel bilgi kaynakları olan Türkçe yayınlarda bu konuda yeterli bilginin verilmemesi; bazı kitle iletişim araçlarında gösterilen filmlerdeki tercüme yanlışlığı ve gerekli düzeyde yabancı dil (batı dili) bilinmemesi gibi etmenlerin etkisiyle, Noel'in batı toplumlarındaki gerçek anlamını ve bunun yılbaşından farklı bir şey olduğunu anlayamamaları sonucu, Noel'i, "yılbaşı", Noel Baba'yı da yeni yılın müjdecisi bir tip olarak algılamalarına şaşmamak gerekir.

Değerlendirme ve Sonuç:

Antropologlar, bir yeniliğin, ister bir toplumun içinden gelsin, ister bir topluma dışarıdan tanıtılsın, o toplumun kültüründe bir fonksiyon kazanmaya başlayınca o toplumun kültürü ile bütünleştiğini kabul etmektedirler. Yapılan tespitlere göre de, bir toplumda yenilikleri desteklemekte ve yaygınlaştırmakta, "elit" denilen, toplumdaki zengin ve seçkin en üst sınıf ya da sosyal tabakaya ait kişiler öncülük etmektedirler. Zira, yeni kültür elemanı, sembolik bir şekilde, o grubun prestijine katkıda bulunacağından, o grup tarafından bu hususta tekel kurmaya kadar giden bir tutum ve davranış söz konusu olabilmektedir²⁷.

Yeni kültür elemanının ya da vasfının, biçim ve fonksiyonu ile, olduğu gibi geçip geçmeyeceği de toplumdan topluma fark gösterir. Kimi toplumda kültür elemanının biçimi aktarılmakta ama fonksiyonu değişime uğramaktadır; kiminde ise fonksiyon benimsenmekte ama biçim değişmektedir. Kroeber'e göre, alınan kültür elemanının özgün fonksiyonundan çok, özgün biçiminin olduğu gibi aktarılması daha muhtemeldir. Örneğin, Asya topluluklarından birindeki dinî törenlerde önemli bir yeri bulunan bir "dinî obje"nin, bu topluluğa turistik bir gezi yapmış olanlar tarafından kendi topluluklarına bir "süs eşyası" şeklinde aktarılması sık rastlanılan durumlardan biridir²⁸.

Bu esasları ülkemizdeki yılbaşı kutlama âdetlerindeki yeniliklerde de izlemek mümkündür. Başta Ankara olmak üzere, İstanbul ve İzmir gibi kentlerimizde, batı kültürlerindeki Noel kutlamasına ilişkin birtakım kültür elemanlarına, ya elit sınıfın ve ticaretle uğraşanların yenilik arayışı içinde bilinçli olarak, ya da T.V. ve sinemalarda gösterilmiş ve gösterilmekte olan batı kaynaklı filmlerin dublajlarında dikkati çeken kültürel galatın etkisiyle,

²⁷ Felix M. Keesing, *a.g.e.*, s. 398.

²⁸ *aynı eser*, s. 339

alıntıyı yapanların yaşamlarında bir fonksiyon kazandıkları için rastlanmaktadır. Noel kutlamasına ilişkin bu kültürel alıntuların bu kentlerimizde kazanmış oldukları yeni fonksiyonlarına bir açıklık getirmek için günümüz Hıristiyan batı toplumlarının çoğunda, özellikle, bir ölçüde aşına olduğumuz Anglosakson kültürlerinde, Noel'in göze çarpan temel vasıflarına çok kısa değinmekte yarar vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- 24 Aralık arife günü akşamı aile üyeleri ve yakın akrabalarla birlikte oturulan bir “Noel sofrası”; bu, Noel akşamına özgü özel bir yemek türü (hindi, kaz, balık, v.b.) ve özel tatlının (Noel tatlısı) yendiği bir ziyafettir.
- Noel ağacı ve süslemeleriyle donatılmış kimi işyerlerinde, personelin kendi aralarında düzenledikleri “Noel eğlencesi”,
- Noel süslemeleri olarak kullanılan, kışın yaprak dökmeyen ağaçlardan, yeşil meşe (ya da halk arasında bilindiği şekliyle “pınar”) ve adi ökseotundan²⁹ yapılmış, dış kapıya, duvara veya pencere camı dışına asılan küçük “Noel çelenkleri”,
- Çeşitli süslemelerle donatılarak mumlarla ışıklandırılan³⁰ ve aslında İsa'yı sembolize eden çam ağacı, yani “Noel ağacı”; mumlar İsa'ya adanmıştır ve ağacın tepesine bir yıldız iliştmek şarttır.
- Bütün aile bireyleri için süslü çam ağacı altına bırakılan, ayrıca çocukların şöminenin bir kenarına veya yattıkları odadaki bir eşyaya ilişttirdikleri, genellikle kırmızı renkteki “Noel çorabı”na konan çeşitli hediyeler ve şekerlemeler³¹; bu hediyelerin 25 Aralık Noel sabahı açılması gerekmektedir,
- Noel'in arifesi günü, 26 Aralık'ta “Kutulama Günü” (*Boxing Day*)nde ev halkının ihtiyaç duymadıkları giyeceklerin ve bir miktar yiyeceğin, fakir fukarayı sevindirmek üzere kutulara konup dağıtılması ya da çevredeki kilisede bu amaçla konmuş olan kutulara bırakılması,
- Noel arifesi gecesini, herkes uyurken, süslenmiş Noel ağacı altına ve Noel çoraplarına konmuş hediyeleri gizlice getirdiğine inanılan “Noel Baba”,
- Hem evin içinde, Noel ağacı etrafında veya yanında, hem de mahallede, kapı kapı dolanarak, ailecek söylenen ya da çocuk ve

²⁹ Anglosakson kültürlerinde pınar, “holly” (*ilex aquifolium*), ökseotu da “mistletoc” (*viscum album*) adlarıyla bilinmektedir.

³⁰ Bugün artık ağacı, bu etkiyi verebilecek biçimdeki ampüllerle süsleyerek, elektrik kullanımı ile daha da ışıl ışıl yapmak tercih edilmektedir.

³¹ Bunların arasında, iki renkli (kırmızı-beyaz) çubuk şekerden baston şeklinde yapılanı oldukça popülerdir.

- gençlerden oluşan bir grubun söylediği, Noel'e özgü ilâhiler (*carols*),
- Noel arifesi gecesi, gece yarısından itibaren başlanan ve mezheplere göre Noel sabahına kadar bir veya birkaç defa, kilisede, büyük bir cemaat huzurunda yapılan dinî ayinler,
 - İsa'nın, Beytüllahm'da doğmuş olduğu ortamı sergileyen, çeşitli malzemelerden (kil, kibrit çöpleri, v.b.) yapılmış doğum sahnesi (*nativity*) maketleri,
 - Gösteri ve reklam amacını güden bizdeki fener alayına benzer "Noel alayı",
 - Bu dönemde yollanan tebrik kartlarında Noel'in, yılbaşı ile birlikte kutlanması ve bu kartların, şömine üstünde, pencere önünde veya bir sehpa ya da konsol üzerinde sergilenmesi-bunların en geç Ocak ayının ilk haftasında kaldırılması gerekir; daha uzun süre kalmalarının uğursuzluk getireceğine inanılır.

Yukarıda genel hatlarıyla verilmiş olan Noel özelliklerinden birkaçının ülkemizdeki yeni yıl kutlamalarında benimsenmiş oldukları, araştırma ve gözlemlerimizden, hemen anlaşılmaktadır. Bunlar, özel yemek ziyafeti ("yılbaşı sofrası") çam ağacı süslemesi ("yılbaşı ağacı"), ökseotu ve pınar ile süslemeler ("yılbaşı süslemeleri"), tebrik kartları yollama ("yılbaşı tebrik kartları"), hediye alıp verme ("yeni yıl hediyesi) ve "Noel Baba"dır. Bunların ülkemizde kullanılış veya uygulanış biçimlerini dikkate aldığımızda, bu kültürel alıntıların, özgün Hıristiyan toplumlarındaki dinî yönleri dikkate alınmaksızın (hatta, bilinmeksizin), "eğlence" ve "reklâm" ihtiyaçlarına değişik ve yeni boyutlar getirmiş olmaları nedeniyle benimsenmiş oldukları ortaya çıkmaktadır:

1. Yılbaşı sofrası

Aslında, Hıristiyanlarda Noel, "aile"nin dinî bayramıdır; bu, aile üyelerini ve yakın akrabaları bir araya getiren bir olaydır. Buna karşılık, Hıristiyanlarda yılbaşı, daha geniş ölçüde ve topluca, bir eğlence veya balo ile kutlanır. Ülkemizde, Cumhuriyet yılları başında ilk görülmüş olan, frenklerden takvim ile birlikte aldığımız yılbaşı balolarının hikmeti budur. Oysa, ülkemizde, önceleri "genel"e açık bir şekilde kutlanan yılbaşı, ekonomik nedenlerle birlikte, giderek, Noel gibi "özel" kutlanır bir hâle dönüşmüştür. Şüphesiz, kentlerimizde, devlet erkânı içinde ve hali vakti yerinde olanlar arasında, ya bulunan kentteki ya da bir başka yerdeki, özel programlı, topluca kutlanan yılbaşı eğlencelerine katılanlar az değildir. Ama, orta hâllî büyük bir çoğunluk, yılbaşını evde, eş dost ile, özel bir "yılbaşı sofrası" kurarak kutlamayı tercih etmektedir.

Ayrıca, Türk mutfağında et cinsi olarak, küçükbaş hayvan eti makbûldür. Bu bakımdan, genellikle Türk mutfağı özelliklerinin sergilendiği yılbaşı sofrasında, bu geceye özgü bir özel yemek türü olarak, bir kümes hayvanı olan sülüngiller familyasından “hindi”nin iç pilavla birlikte menüye girmesinde, kültürümüz dışından bir etkinin olduğu açıktır. Bunda, batı kültürüyle doğrudan temas veya batı kaynaklı yayınlardan ve filmlerden edinilen izlenimler sonucu, hindinin, batı toplumlarında, özel günlerde (özellikle kış döneminde, Noel kutlamasında) yenen bir yemek türü olarak görülmesinin bir etkisi olduğu sanılmaktadır. Yılbaşı arifesinde hindiye olan talep, önceleri sadece ecnebilerden gelirken, son on yıldır talebin giderek artması ve yılbaşı için özel olarak hindi beslenmeye başlanmış olması da bu görüşümüzü desteklemektedir.

2. Yeni yıl hediyesi

Bizde yılbaşıyla ilgili bir yenilik de hediye alış verişidir. Kültürümüzde, eskiden sadece bayramlara, nişan, düğün ve doğum gibi olaylara özgü olan hediye verme, batıdan “ithal” edilen başka kültürel alıntılar (Anneler Günü, Babalar Günü, Doğum Günü, v.b.) ile birlikte daha sık verilir olmuştur. Ülkemizde batının reklâm ilkelerini kullanmaya başlayan dükkân veya mağaza sahipleri, hatta Bankaların çoğu, özel günlere özgü “armağan çekleri” ile, bu hediye alış verişini körüklemekte ve desteklemektedirler. Bu bakımdan, yeni yıl arifesinde, yeni yılın kiminle, nerede kutlanacağı ve neler yapılacağı veya yeneceğinden başka, tıpkı Noel arifesinde ecnebilere olduğu üzere, bir de aile üyeleri ile yakın dostlara ne hediye alınacağı derdine düşülmektedir. Alıcının, alınan hediye olacağını belirtmesi üzerine, son birkaç yıla kadar tezgâhtarlar satın alınan hediye paket kağıdıyla bile sarmasını beceremezken, satılan malın, batının Noel hediye paketleri gibi, özel kağıt ve rafya kurdelalarla cicili bicili bir “hediye paketi” şeklinde alıcıya sunulması da hediye konusundaki gelişmenin bir başka yönüdür.

Aile üyeleri için alınan yeni yıl hediyeleri genellikle yılbaşı yemeğinden önce ya da gece yarısı, yeni yıla girerken verilmekte, eşe dosta alınan hediyelerin ne zaman verileceği ise hediye verenin inisiyatifine kalmaktadır. Hediye vermeye ilgili bir diğer gelişme ise, yılbaşı ağacı süsleyen Müslüman Türklerin evlerinde, hediyelerin önceden, evdeki “yılbaşı ağacı” altına konması ve yeni yıla girince hediyelerin açılmasıdır. Çocuklara verilen hediyeyle ilgili bir başka yenilik de, Ankara’da Bakanlıklar’daki bir mağazanın, çocuk için önceden seçilip, parası ödenen ve gideceği adres

verilen hediyein, yılbaşı gecesi, Noel Baba kılığında bir mağaza personeli tarafından çocuğa evinde teslim etmeyi üstlenmiş bulunmasıdır.

3. *Yılbaşı tebrik kartları*

Batı kültürlerinden bir başka kültürel alıntı örneği de yılbaşı tebrik kartlarıdır. Önceleri, ülkemizdeki devlet erkânı arasında, kartvizit arkasına karalanan bir iki satırla kutlanan yeni yıl, ülkemize tebrik kartı sanayiinin girmesi ve gelişmesi üzerine, yerini, binbir çeşit tebrik kartından biri ile kutlamaya bırakmıştır. Bu tür yazışmaların kapsamı da genişleyerek, aile bireylerini, akrabaları ve dostları kapsar bir hale gelmiştir.

Yılbaşı arifesinde, bayram arifelerinde olduğu gibi, tebrik kartı satan seyyar satıcılar ve tezgâhları, kentin merkezi yerlerindeki belirli köşelere yan yana dizilmektedir. Bunların sattıkları kartlara, üzerilerindeki yazıların okunamayacağı bir uzaklıktan bakan birinin, bunları, ecnebilere özgü Noel tebrik kartları sanması işten bile değildir. Gerçekten de kimi kartlar üzerinde, bayram döneminde rastlanan klasik motifler (çiçek, çini, kilim desenleri, minyatür ve manzara resimleri, v.b.) bulunmasına karşılık, bir süredir, her yılbaşı arifesi türleri gittikçe artan kartların çoğunun üzerilerinde batı toplumlarının Noel dönemi kartlarındaki figürler ve resimler görülmektedir. Bu kartlar, kimilerin evinde, kimilerinin de bürosunda, göze çarpacak bir şekilde, kütüphane rafı, pencere önü, v.b. gibi yerlere konmakta, hatta bazı evlerde de, Noel yortusunda olduğu gibi, düzenlenmiş özel bir köşede sergilenmektedir.

4. *Yılbaşı süslemeleri*

Ülkemizde, Noel süslemelerinin temel unsurlarından olan ökseotu ve pırnar dallarıyla ilgili uygulamaya bakıldığında, bunların temel biçim ve fonksiyonlarının yanı sıra, yeni bir takım fonksiyonlar da kazanmış olduklarını söylemek mümkündür. Pırnar, “yılbaşı çiçeği” adı altında, demetler halinde, evlerde süs olarak vazolara konmak veya hediye edilmek üzere, yılbaşı arifesinde sokak başlarında satılır hâle gelmiştir. Oysa bundan yirmi yıl kadar önce, bu bitkinin yüzüne ecnebililer dışında kimse bakmazdı. Bugün ise bu bitkinin, ülkemizin belirli bir yöresinden, belirli bir iki kişi tarafından sağlanabilmesinin etkisiyle, son yıllarda talebin karşılansında zorlanıldığı bilinmektedir. Bu “yılbaşı çiçeği”nin dikkatle incelenmesi halinde, satılan dalların üzerindeki parlak kırmızı “bakka”ların, aynı renk ipliklerle ustaca dalların ucuna bağlanmış olduklarını görmek mümkündür. Bir diğer deyişle, bizde “yılbaşı çiçeği” adı altında satılan bitki, batı toplumlarındaki gibi doğal haliyle satılmamaktadır. Bu uygulamanın, adı

geçen bitkinin doğal halinde kırmızı “bakka”ların (üzümsü meyvaların), çok dengesiz dağılımları sonucu kimi dalların “çiçek”siz kalması ve bunların satılamayarak elde kalacağı endişesinden kaynaklandığı açıktır. Bu açıdan, dayanıklı olup uzun süre gitmesi bakımından mevsiminde tercih edilmeye başlanılan bu bitkinin, kırmızı “çiçek”lerini (bakkaları) yaşatmak üzere su dolu bir vazoya konması da bir hayli ilginçtir.

Ayrıca, ökseotu, pırnar veya çam dallarından, bazen bunların bir karışımından yapılan “yılbaşı çelenk”lerini de, son iki yıldır, yılbaşı arifesinde yaptığımız incelemelerde, zengin semtler olarak bilinen yerleşim yerlerinde, ecnebilerin yoğun olduğu mahallelerdeki evlerin sokak kapıları ve pencere camlarından başka, sadece on kadar dükkânın kapısında görebildik. Oldukça fazla sayıda satıldıkları bildirilen bu “çelenk”lerin, daha çok, dükkân ve mağaza sahipleri tarafından, vitrinlerde teşhir edilen malların arasına konduğu dikkati çekmiştir. Çeşitli pırıltılı süslemelerle muhtelif şekillere dönüştürülen bu çelenkler, özellikle çocuk veya kadın çamaşır ve giyim eşyası satan mağazaların vitrinlerinde, çamaşırlar arasında bir süs vazifesi görmektedir. Dolayısıyla, ülkemizde, bu “çelenk”lerin, batı toplumlarındakine benzer (yani, kapı süsleme) fonksiyonu yanı sıra, ondan daha yaygın bir biçimde vitrin süsleme fonksiyonunu üstlenmiş oldukları görülmüştür. Bunda, çam ağacı ve ilgili süslemelerin yüksek fiyatına karşılık bu tür bir süslemenin daha ucuza çıkmasının önemli bir rolü olsa gerek.

5. *Yılbaşı ağacı*

Yılbaşı ağacı süslenmesine gelince... Bu, daha önce de değinildiği üzere, son on yıldır Müslüman Türkler arasında gün geçtikçe yayılan bir yenilik, bir kültürel alıntıdır. Bu âdetin zengin, “elit” sınıf tarafında benimsenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Zira, Noel ve Noel Baba hakkındaki düşüncelerini öğrenmek üzere bir grup öğrenciye uygulanan ankette, görüşülen 105 öğrenciden 23 ü (% 21.9) çevrelerinde “yılbaşı ağacı” süsleyenler olduğunu belirtmişlerdir. Bu öğrenciler, Urdu dilinde okuyan ve aile geliri yüksek bir aileden gelen bir öğrenci dışında hepsi, batı dilleri ve edebiyatlarında birinde okuyan öğrencilerdir. Bu grubun ise, hatırlanacağı üzere, daha çok, zenginlerin semtleri olarak bilinen yerlerde oturdukları ve aile gelirlerinin yüksek olduğu belirlenmişti. Zaten, gerek çam ağacının gerek yılbaşı süslemelerinin pahalılığı, yılbaşı ağacı süslemeyi gerçekleştirebilecek olanların belirli (ortanın üstünde) bir gelire sahip olmalarını gerektirmektedir.

Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan, buldukları çevrede yılbaşı ağacı süsleyenlerin çoğunluğunun (% 47.8), öğrencinin teyzesi, eniştesi, dayısı,

evli ağabeyi veya ablası gibi yakın akrabaları olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 21). Yılbaşı ağacı süsleyenler arasında % 30.4 oranında aile dostu veya arkadaşın bulunması ve % 21.8'inin de Türk veya ecnebi komşularının yılbaşı ağacı süslediklerini belirtmesi, bu öğrencilerin önemli bir kısmının, sık sık görüşme ihtimali yüksek olan bu kişilerden bu hususta, zamanla, etkilenebilecekleri yönünde verilerdir. Öğrencilerin buldukları çevrede yılbaşı ağacı süsleyen kişilerden 15'inin (% 65.2) üniversite mezunu olmaları da bu yeni âdetin benimsenmesinde yüksek tahsilin rolünü ortaya koymaktadır.

Zaten, görüşülen öğrenciler arasında, halen 6 kişinin evinde yılbaşı ağacı süslenmektedir; bunların dördü kız, ikisi erkek öğrenci olup, Urdu dilindeki bir öğrenci dışında hepsi batı dilleri öğrencileridir. Bu altı kişi, evlerinde bu âdetin hemen hemen dokuz yıldır sürdürdüğünden söz etmişlerdir. Bu da çiçeklerin son on yıldır Türklerin de yıl sonuna doğru çam ağacı satın almaya başladıklarına dair verdikleri bilgiyi doğrulamaktadır. Bu öğrencilerin evlerinde bu âdeti başlatan kişi ise, üçünde aile büyüğü olan baba, üçünde de öğrencinin kendisi olmuştur.

Yılbaşı ağacı süsleme nedeni olarak “güzel görüntüsü var” ve “süslemek eğlenceli oluyor” şeklinde verilen yanıtlar, bu olayın Müslüman Türkler arasında, eğlenmek ve işin estetiği dışında, bir anlamı olmadığını göstermektedir. Nitekim yaşadığımız kentte, ağaç süsleme isteklerinin artık çocuklardan da gelmeye başlaması, bu olayın eğlence yanının daha baskın olduğunun bir göstergesidir.

Çocukların buna özenmesinde şaşılacak bir yan yoktur. Zira, zengin kişilerin oturdukları semtlerde yaşayan çocuklar, artık, hem oturdukları semtlerde (muhtemelen bir arkadaşının evinde), hem ana-babalarının alışveriş yaptıkları semt dükkânlarında, hem de gittikleri anaokul ve kimi ilkokullarda, yılbaşı ağacı süsleme olayını iyice tanımaya başlamışlardır.

6. Noel Baba

Hıristiyanların dünyasında Noel Baba, Noel dönemine özgü hediye alışverişini simgeleyen efsanevi bir kişidir; bu özelliği nedeniyle de bugünkü görünümüne yüzyıllar sonra kavuşmuştur³². Noel Baba, daha çok

³² Noel Baba, önceleri, sırtında taşıdığı torbasından çocuklara hediye veren, ciddi görünümlü ve sakallı bir ihtiyar şeklinde tasavvur edilirmiş. Amerika'ya göç eden Avrupalılar ile birlikte bu Noel Baba imajının da “yeni dünya”ya gittiği belirtilmektedir. Bu imajın, zamanla, Amerika'da bir değişime uğradığı anlaşılmaktadır. Önce Amerikalı yazar Washington Irving, sonra da karikatürist Thomas Nast'ın katkıları ile Noel Baba, XIX. y.y.

çocuklara yönelik bir figürdür; yılın sonunda, bütün bir yıl boyunca iyi davranışlarda bulunmuş çocukları hediye ile ödüllendiren biridir. Ama günümüzün batılı girişimcileri bunu bir ticarî matah haline getirmişler, hatta “Noel Baba sanayiisi” kurmuşlardır. Batı kaynaklı çeşitli süreli yayınlardan ve ülkemizde gösterilen filmlerden anlaşıldığı kadarıyla, bir reklâm aracı haline gelmiş bulunan bu figürün, daha önce değinildiği üzere, başkent Ankara’da da, kimi ticaret sahipleri tarafından aynı amaçla kullanılmasına şaşmamak gerekir.

Ülkemizde Noel Baba’nın Hıristiyanlara ait dinî bir özellik olduğu kanısının uyanmasında ve bazı çevrelerce reddedilmesinde, şüphesiz, bu figürün tarihi kişiliğinin Hıristiyan azizlerden birine dayandırılmış olmasının önemli bir rolü vardır. Güney Anadolu’da, IV. y.y. ın ikinci yarısında Demre’de yaşamış olduğu iddia edilen Ayanikola ya da “St. Nicholas” hakkında 1983 yılından beri Antalya’da yapılan uluslararası sempozyumun basın, yayın ve kitle iletişim araçları ile geniş çapta duyurulmasının da konuda bilgi edinmeye ve, muhtemelen, tavır alınmasında, tartışılmaz bir katkısı olmuştur.

Nitekim, somut bir örnek olarak alınan, üniversite öğrenimleri sona ermekte olan bir grup öğrenciyle ilgili araştırmamızın verileri³³ de ülkemizde Noel ve Noel Baba ile ilgili imajların oluşumunda basın, yayın ve kitle iletişim araçlarının rolünün önemini ortaya koymaktadır. Buna göre, batı kültürüyle doğrudan veya dolaylı temas etmiş bulunan öğrenciler dışındakiler, Noel Baba’yı, yeni yıla girerken ortaya çıkan ve sırtında taşıdığı torbadan etrafa hediye dağıtan sevimli bir ihtiyar olarak tanımaktadırlar.

Öte yandan, başkent Ankara’da gözlemlendiği üzere, Noel Baba’nın, bu figürün temelde çocuklara yönelik olması nedeniyle, belirli bazı semtlerdeki anaokul ve hatta ilkokulların öğrenim ve eğitim programlarına da alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Yılbaşı arifesinde, kimi anaokulların pencere camlarında, bu okullarda Noel Baba’nın yeni yıl arifesinde çocuklara hediye getiren kişi olduğu hususunun öğretildiğinin bir göstergesi olarak, bu imajı veren renkli Noel Baba çizgi resimlerine ve, çocukların yapabilecekleri, bu döneme özgü daha başka süslemelere rastlanmaktadır.

sonunda, bugünkü görünümünü almış ve bu imaj diğer Hıristiyan kültürlerin çoğu tarafından benimsenmiştir.

³³ Bu araştırmanın sonuçlarına dayanarak yapılan çıkarımların, kesin olarak, daha geniş bir kitleye mal edilmesi söz konusu değildir. Burada, sadece ilgiyi çeken birtakım eğilimler ve ilişkiler üzerinde durulmuştur. Türkiye genelinde geçerli sonuçlar için, daha geniş kapsamlı bir araştırma gerekmektedir.

Çocuklar için bugün eğlence şeklinde gelişen bu durumun aslında gelecekte yerleşik birtakım alışkanlıklara ve âdetlere dönüşeceği açıktır. Bugün için sınırlı bir kesimin yetişkinlerinin tekelinde bulunan yılbaşına ait bu gelişmelerin, *serbest kültür değişimi koşullarının sürdürüldüğü bir ortamda*, daha geniş çapta, gelecek kuşaklar tarafından benimseneceğini kabul etmek gerekmektedir. Dolayısıyla, gelecek kuşaklarda, yeni yıl arifesinde daha çok yılbaşı ağacı süsleneceğini ve Noel Baba'nın da kültürümüze, "yeni yılın habercisi, bütün yıl boyunca iyi davranmış çocukları yıl sonunda bir hediye ile ödüllendiren sevimli ihtiyar" imajı ile yerleşeceği yönünde bir tahminde bulunmak hiç de zor değildir.

Sonuç olarak, yüksek öğretim öğrencileri üzerindeki araştırmamız ve yetişkin kuşak arasında da kişisel inceleme ve gözlemlerimiz sonucu yapılan tespitleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Öğrencilerin Noel ve Noel Baba hakkında bilgi edinmelerinde basın, yayın ve kitle iletişim araçlarının (özellikle televizyonun) önemli bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
2. Ülkemizde Noel Baba ve Noel'e ilişkin bir kısım âdetler, bugün için, büyük kentlerimizin sınırlı bir kesiminde (elit ve zenginler arasında) doğru şekli ile tanınmakta ve bu kesim, bir süredir, bu karmaşığın bir takım vasıflarını, kısmen de olsa, kendi yılbaşı kutlama âdetleri arasına aktarmış bulunmaktadır. Bu durum, kültürel antropolojide bir ilmi prensip olan, kültür değişmesi ya da kültürleşme sürecinde, başka bir kültürden alınan yeniliklerin ya da kültürel alıntılarının, alıcı toplumun elit ve zengin üst sınıfı kanalı ile ilgili toplumun daha alt sınıflarına geçtiği prensibini destekler görünmektedir.
3. Buna karşılık, "kırsal alan" diye bilinen ortamda büyüyüp, ancak üniversite öğrenimi döneminde büyük kent kültürüne aşına olan ve geleneksel değerlere bağlı kalan kişiler, bu batılı kültür karmaşığının bildikleri yönlerini "yılbaşı kutlaması" şeklinde algılama eğilimi göstermektedirler.
4. Sözkonusu kültürel alıntılar (yani, Noel'in bazı yönlerinin yılbaşı kutlama âdetleri arasına aktarılmış olması), kent toplumumuza dış görüntüleriyle, dinî içerikleri dikkate alınmaksızın, "kültürleşme" süreciyle geçmiştir.
5. Bu alıntı sürecinde, kişinin geldiği coğrafik ve sosyo-kültürel ortam, eğitim düzeyi (yüksek tahsilli olma), batı dillerinden birinde eğitim görme (batı kültürüyle dolaylı temas), batı kültürüyle doğrudan

temas ve kitle iletişim araçlarından yararlanma derecesi gibi etmenlerin etkin olduğu söylenebilir.

6. Öte yandan, bu tür kültürel alıntılarının toplumumuzda benimsenmesinde, bunların, kişinin eğlence ve estetik zevklerini tatmin etmek dışında kişiye prestij sağlamaları ve ticaret sahipleri için de pazarlama unsuru haline dönüşmüş olmaları gibi fayda sağlayıcı fonksiyonlara sahip bulunmasının rol oynadığı görülmüştür.

TABLOLAR

TABLO 1: Öğrencilerin Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grupları	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
19-20	14	25.9	10	19.6	24	22.9
21-22	29	53.7	19	37.3	48	45.7
23-24	6	11.1	12	23.5	18	17.1
25 ve üstü	5	9.3	10	19.6	15	14.3
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 2: Öğrencilerde Baba Mesleğinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Baba Mesleği	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Memur	11	20.4	6	11.8	17	16.2
Çiftçi	3	5.6	11	21.6	14	13.3
İşçi (kamu/özel)	4	7.4	11	21.6	15	14.3
Serbest meslek	18	33.3	6	11.8	24	22.8
Esnaf	3	5.6	4	7.8	7	6.7
Ordu Mensubu	2	3.7	1	1.9	3	2.9
Emekli	11	20.3	11	21.6	22	20.9
Vefat etmiş	2	3.7	1	1.9	3	2.9
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 3: Öğrencilerde Babanın Eğitim Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Öğrenimi yok	3	5.6	6	11.8	9	8.5
İlkokul	10	18.5	20	39.2	30	28.5
Ortaokul	6	11.1	7	13.7	13	12.4
Lise/dengi okul	13	24.1	6	11.8	19	18.1
Yüksek öğrenim	22	40.7	12	23.5	34	32.5
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 4: Öğrencilerde Annenin Eğitim Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Annenin Eğitim Düzeyi	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Öğrenimi yok	5	9.3	15	29.4	20	19.0
İlkokul	20	37.0	22	43.1	42	40.0
Ortaokul	9	16.7	4	7.9	13	12.4
Lise/dengi okul	16	29.6	10	19.6	26	24.8
Yüksek öğrenim	4	7.4	—	—	4	3.8
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 5: Öğrencilerin Aylık Aile Gelirlerinin Gruplara Göre Dağılımı

Aylık Aile Geliri (T.L.)	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
41,000 den az	7	14.8	3	5.4	10	9.5
41-50,000	8	17.0	2	3.4	10	9.5
51-60,000	6	12.8	5	8.6	11	10.5
61-70,000	7	14.8	2	3.4	9	8.6
71-80,000	4	8.6	6	10.3	10	9.5
81-90,000	2	4.3	4	6.8	6	5.7
91-100,000	—	—	6	10.3	6	5.7
101-150,000	4	8.6	7	12.1	11	10.5
150,000 den fazla	9	19.1	23	39.7	32	30.5
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 6: Öğrencilerin Ankara'da Kaldıkları Yerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kalınan Yer	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Ailesi yanında	21	38.9	20	39.2	41	39.0
Akraba/aile dostuyla	10	18.5	2	3.9	12	11.4
Özel yurt	5	9.3	—	—	5	4.8
Pansiyon	1	1.8	2	3.9	3	2.9
Arkadaşlarıyla birlikte tutulan evde	7	13.0	19	37.3	26	24.8
Üniversite/il/maarif yurdunda	7	13.0	7	13.7	14	13.3
Kendi evinde (evli)	3	5.5	1	2.0	4	3.8
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 7: Öğrencilerin Oturdıkları Semtlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Oturulan Semt	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Çankaya-Ayrancı Gaziosmanpaşa Kavaklıdere	16	29.6	3	5.9	19	18.1
Küçükesat- Seyran Bağları	3	5.6	3	5.9	6	5.7
Bakanlıklar- Yenişehir-Kocatepe- Sıhhiye-Maltepe- Anıttepe	7	12.9	4	7.9	11	10.5
Dikmen-Balgat	—	—	7	13.7	7	6.7
Bahçelievler- Emek-Beşevler Tandoğan	10	18.5	7	13.7	17	16.2
Yenimahalle- Karşıyaka-Şentepe- Demetevler-Etimesgut	3	5.6	12	23.5	15	14.3
Etilik-Keçiören- Aktepe-Hasköy	4	7.4	5	9.8	9	8.5
Mamak-Şehitlik- Abidinpaşa-Telsizler -Cebeci-Demirlibahçe -Topraklık	6	11.1	8	15.7	14	13.3
Subayevleri- Aydınlıkevler- Yıldırım Beyazıt	5	9.3	2	3.9	7	6.7
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 8: Öğrencilerin Ankara'da Bulunma Sürelerinin Gruplara Göre Dağılımı

Ankara'da Bulunma Süresi	Doğu grubu sayı %		Batı grubu sayı %		TOPLAM sayı %	
4 yıldan az	12	25.5	24	41.3	36	34.3
4-6 yıl	16	34.0	11	18.9	27	25.7
7-9 yıl	3	6.4	2	3.6	5	4.8
10-13 yıl	4	8.5	3	5.2	7	6.6
14-16 yıl	2	4.4	1	1.7	3	2.9
Ankara doğumlu Bebekliğinde	7	14.9	14	24.1	21	20.0
Ankara'ya gelmiş	3	6.3	3	5.2	6	5.7
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 9: Öğrencilerin Ankara'ya Gelmeden Önce Buldukları ve Büyüdükleri Yerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Bulunulan Yer	K sayı %		E sayı %		TOPLAM sayı %	
Baba memleketi; orada büyümüş	20	37.0	25	49.0	45	42.9
Babanın çalıştığı yer; orada büyümüş	17	31.5	16	31.4	33	31.4
Bebeklikte Ankara'ya gelmiş/Ankara doğumlu	17	31.5	10	19.6	27	25.7
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 10: Öğrencilerde Baba Memleketinin Bölgelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Baba Memleketi (Coğrafik Bölge)	K sayı %		E sayı %		TOPLAM sayı %	
İç Anadolu	20	37.0	21	41.2	41	39.1
Doğu/Güneydoğu Anadolu	6	11.1	9	17.6	15	14.3
Marmara/Ege	13	24.1	8	15.7	21	20.0
Karadeniz	5	9.3	7	13.7	12	11.4
Akdeniz	8	14.8	4	7.9	12	11.4
Yurt dışı	2	3.7	2	3.9	4	3.8
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 11: Öğrencinin Ailesinin Halen Oturduğu Yerin (Bölgenin) Gruplara Göre Dağılımı

Ailenin Oturduğu Yer (Bölge)	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Ankara ili	21	44.6	22	37.9	43	41.0
İç Anadolu (diğer iller)	12	25.4	6	10.4	18	17.1
Doğu/Güneydoğu Anadolu	3	6.4	6	10.4	9	8.6
Marmara/Ege	4	8.6	13	22.4	17	16.2
Karadeniz	4	8.6	4	6.9	8	7.6
Akdeniz	2	4.3	4	6.9	6	5.7
Yurt dışı	1	2.1	3	5.1	4	3.8
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 12: Öğrencilerin Yurt Dışında Bulunma Durumlarının Gruplara Göre Dağılımı

Yurt Dışında Bulunma	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Bulunmuş	6	12.8	28	48.3	34	32.4
Bulunmamış	41	87.2	30	51.7	71	67.6
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 13: Öğrencilerin Yurt Dışında Bulunma Nedenlerinin Gruplara Göre Dağılımı

Yurt Dışında Bulunma Nedeni	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Turistik gezi	2	33.3	15	53.6	17	50.0
Öğrenim için	3	50.0	6	21.4	9	26.5
Babının işi nedeniyle	—	—	1	3.6	1	2.9
Ailesi yurt dışında yaşıyor	—	—	5	17.8	5	14.7
Belirtmedi	1	16.7	1	3.6	2	5.9
TOPLAM	6	100	28	100	34	100

TABLO 14: Öğrencinin Yurt Dışında Bir Yakınının Olması Durumunun Gruplara Göre Dağılımı

Yakının Olup Olmadığı	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Yakını var	24	51.1	33	56.9	57	54.3
Yakını yok	23	48.9	25	43.1	48	45.7
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 15: Öğrencilerin Yurt Dışındaki Yakınlarının Yaşadıkları Ülkelerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Yakının Yaşadığı Ülke	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Almanya	15	53.6	13	44.8	28	49.1
Fransa	1	3.5	6	20.7	7	12.3
İngiltere	2	7.1	1	3.5	3	5.3
Diğer Batı Avrupa ülkeleri	5	17.9	4	13.8	9	15.7
A.B.D./Kanada/ Avustralya	5	17.9	2	6.9	7	12.3
Orta Doğu ülkesi	—	—	3	10.3	3	5.3
TOPLAM	28	100	29	100	57	100

TABLO 16: Öğrencide Oluşan Noel ve Noel Baba İmajının Kaynağının Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kitap/sürelî yayınlar	13	24.1	14	27.5	27	25.7
T.V. yayınları/sinema	17	31.4	13	25.5	30	28.6
Lise/üniversite öğrenimi	—	—	7	13.7	7	6.7
Kitap/T.V.—Lise/ üniversite öğrenimi	4	7.5	5	9.8	9	8.5
Ailesi (ana/baba/abla /kardeş)	5	9.2	1	2.0	6	5.7
Mahalle/komşu/çevreden	11	20.4	4	7.8	15	14.3
Belirtmedi	4	7.4	7	13.7	11	10.5
TOPLAM	54	100	51	100	105	100

TABLO 17: Öğrencideki “Noel” İmajının Gruplara Göre Dağılımı

“Noel” İmajı	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Hıristiyanların yılbaşı kutlaması ve tatilidir	4	8.6	1	1.9	5	4.8
İsa'nın doğumunu kutlamak üzere, çam ağacı süslenerek ve kutlamaya 24 Aralık gecesi başlanılan bir Hıristiyan dini bayramıdır.	21	44.7	42	72.4	63	60.0
Hıristiyanların yeni yılı kutlamak üzere 25 Aralık'ta başlattıkları bir festivaldir	3	6.4	4	6.8	7	6.7
Bütün dünya topluluklarında yılbaşı kutlamalarına verilen bir addır.	19	40.3	11	18.9	30	28.5
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 18: Öğrencilerin Mezun Oldukları Okul Türünün Gruplara Göre Dağılımı

Okul Türü	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Düz lise	39	82.9	32	55.2	71	67.6
Özel/Anadolu						
Lisesi	2	4.3	23	39.7	25	23.8
Teknik/Meslek Lisesi	4	8.5	2	3.4	6	5.7
Öğretmen Okulu	2	4.3	1	1.7	3	2.9
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 19: Öğrencilerde Yayın Okuyabilecek ve Film Seyredebilecek Düzeyde Yabancı Dil Bilme Durumunun Gruplara Göre Dağılımı

Yabancı Dil	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Öğrenim gördüğü anabilim dalı dili	—	—	31	53.5	31	29.5
Kendi anabilim dalı dili dışında bir batı dili	7	14.9	16	27.5	23	21.9
Kendi anabilim dalı dili dışında bir doğu dili	1	2.1	2	3.5	3	2.9
Bu düzeyde yabancı dil bilgisi yok	39	83.0	9	15.5	48	45.7
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

Resim 1—Ankara'da, zenginlerin oturduğu semtlerden birindeki çiçekçide satılan “Noel” ya da yılbaşı çelenkleri

Resim 2—“Noel” ya da yılbaşı çelenginin esas fonksiyonu olan kapı ve pencere süslenmesinden başka, bizde oldukça yaygın olan bir diğer kullanımı: vitrin süsleme

Aygen Erdentuğ

Resim 3— Yeni kültürel alıntı olan “Noel Baba” kılığına girebilmek için kullanılan Noel Baba maskesi; yüksek gelir grubuna hitap eden ve çocuk giyim eşyası satan bir dükkânda görülmüştür

Resim 4— Kızılay’da, çok katlı bir mağazada, Noel Baba kılığına girmiş bir personel, “hediyeler” bankosunda görev yaparken

Resim 5—Yüksek gelir grubuna hitap eden bir pasajda hediyelik eşya satan bir dükkân vitrini; içi hediye dolu “Noel çorabı” vitrin süsü olarak kullanılmıştır

Resim 6—Seyyar tebrik kartı satıcılarının tezgahlarındaki tipik yeni yıl kartları; sağ üst köşede, sırtında torbası ile hediye dağıtan Noel Baba imajı bizde kalıcı olacağına benzer

Aygen Erdentuğ

Resim 7—Sırtında hediye dolu torbası ile Noel Baba imajının işlendiği, anaokul binasının camlarındaki çizgi resim Noel Babalar; içeride çok güzel bir şekilde süslenmiş bir yılbaşı ağacının bulunduğu gözlenmiştir

Resim 8—Bakanlıklar'da, yüksek gelir grubuna hitap eden malların satıldığı bu pasajda, 1986 yılbaşı arifesinde şikayet konusu olmayan bu "yılbaşı ağacı"nın, 1987 yılbaşı arifesinde, şikayet üzerine kaldırıldığı öğrenilmiştir

TABLO 20: Öğrencilerin "St. Nicholas"ın Kimliği Hakkındaki Düşüncelerinin Gruplara Göre Dağılımı

Düşünceler	Doğu grubu		Batı grubu		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Roma'da yaşamış, Hıristiyanlığa emeği geçmiş ünlü bir aziz	3	6.4	9	15.6	12	11.4
Türkiye'de, Demre'de IV. y.y. da yaşamış ve bugünkü Noel Baba'nın gerçek tarihi kimliğidir	28	59.6	36	62.1	64	61.0
Çarlık Rusya'nın ünlü liderlerindedir	1	2.1	1	1.7	2	1.9
Bilmiyor	15	31.9	12	20.6	27	25.7
TOPLAM	47	100	58	100	105	100

TABLO 21: Öğrencilerin Çevresinde Yılbaşı Ağacı Süsleyenlerin Kim Olduğunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Yılbaşı Ağacı Süsleyenler	K		E		TOPLAM	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Komşusu	3	18.7	2	28.6	5	21.8
Aile dostu/arkadaşı	5	31.3	2	28.6	7	30.4
Yakın akraba	8	50.0	3	42.8	11	47.8
TOPLAM	16	100	7	23	100	

KAYNAKÇA

- AKÇURA, Gökhan. "Yılbaşdır Bunun Adı...", *Cumhuriyet Dergisi*, 28 Aralık 1986.
- BAŞARAN, Fatma. "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğrencileri Üzerinde Psiko-Sosyal Bir Araştırma", *Cumhuriyetin 50. Yıldönümünü Anma Kitabı*. D.T.C.F. Yay. No: 239, 1974, ss. 593-611.
- Encyclopedia Americana*, 1982, "Christmas" ve "Santa Claus".
- Encyclopedia Britannica*, 1986, "Christmas".
- ERDENTUĞ, Aygen: "Kültür Alanı Yaklaşımı", *Bellekten*, C.L, Sayı 196 (Nisan), 1986, ss. 229-238.
- ERDENTUĞ, Nermin. *Türkiye'de Çağdaşlaşma, Eğitim ve Kültür Münasebetleri*. Ankara. Kültür Bakanlığı Yayını No: 480, 1981.
- GÜVENÇ, Bozkurt. *İnsan ve Kültür: Antropoloji'ye Giriş*. Ankara: Türk Sosyal Bilim Derneği Yayınları, 1972.
- HERSKOVITS, Melville J. *Cultural Anthropology*. New York: Alfred A. Knopf, 1955.
- KESSING, Felix M. *Cultural Anthropology*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965.
- KONGAR, Emre. *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981.
- Milliyet*, 30 Aralık, 1985.
- Milliyet (Haftaya Bakış Dergisi)*, 28 Aralık 1986.